

C S A L Á D É S I S K O L A .

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY.

SZÜLOK, KISDEDNEVELŐK, TANITÓK ÉS A NEVELÉSÜGY BARÁTAI SZÁMÁRA.

IX. ÉVFOLYAM.

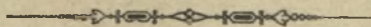
1883.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

SZERKESZTETTE:

RIEGER IMRE.

KIADTA: A KOLOZSMEGYEI TANITÓ-TESTÜLET.

KOLOZSVÁRT, 1883.

NYOMATOTT STEIN JÁNOSNÁL AZ EV. REF. FŐTANODA. BETŪIVEL.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

AZ 1883-ik ÉVFOLYAM TARTALMA.

I. Vezércikkék, paed. értekezések és gyakorlati czikkek.

	Lap.
1. Alszeghy. <i>Az oktatás alaki fokai</i>	154.
2. Dr. Bartók István. <i>Ki készítse a népiskolai épület-terveket.</i>	65.
— — <i>Szaktevélemény a tornatanításról</i>	101.
3. Benedek József. <i>Néhány szó a tanítók teendőiről.</i>	130.
— — <i>Elnöki megnyitó beszéd</i>	186. 195.
4. Benedek Samu. <i>Olvasmánytárgyalás a II-ik korosztályban</i>	26.
5. Boga Károly. <i>Aesthetika az iskolában</i> 46. 57. 66. 80.	80.
6. Boros György. <i>Az amerikai nyilvános iskolákról.</i>	77.
7. Dr. Csernátoni Gyula. <i>Az időtöltésekről a családban</i>	25.
8. Cz. A. Ziller.	47. 55.
9. Fazakas József. <i>Az „Eötvös-alap“ ügyéhez</i>	117.
70. Figyelő. <i>A közoktatási költségvetés megvitatásának főbb mozzanatai</i>	1. 14.
11. Dr. Felméri Lajos. <i>Pár szó nőnevelésünkről</i>	13.
12. Dr. Ferenczi Zoltán. <i>Az olvasásról.</i>	5.
— — <i>Jósika Miklós a népnevelésről.</i>	97.
13. Gyöngyösi István. <i>A gyakorlati tanításokról</i>	79.
— — <i>Minő befolyása van a nevelésnek az egészségre.</i>	188.
14. Hajtman Pál. <i>Tapasztalatok a nevelés-oktatás köréből</i>	120. 133.
15. Hegedüs István. <i>Az élet és iskola</i>	173. 183.
16. Kovács Dénes. <i>A családi nevelés befolyása az egyén társadalmi állására</i>	150.
17. Kozma-Gesztessy. <i>A szülői felügyelet és az időbeosztásnak fontossága a tanulónál</i>	2.
18. Orbán Endre. <i>A fegyelmről</i>	161.
19. Pál Antai. <i>A tanítójelöltek helyzete</i>	206.
20. Pfeiffer János. <i>A természetrajz tanítása a népiskolában</i>	6. 16. 29. 48. 58. 83.
21. Dr. Szász Béla. <i>Az iskolai takarékpénztárakról</i>	193. 203.
22. Tasnádi Imre. <i>A tanítógyűlés után</i>	141.
23. Ujfalussy Sándor. <i>A földrajz tanítása népiskoláinkban</i>	99. 112.
— — <i>Gyakorlati tanítások a földrajz köréből</i>	163.
24. Weisz B. Ferencz. <i>Az iskolai takarékpénztárakról</i>	214.
25. <i>A szerkesztőség. Felhívás előfizetésre</i>	213.
26. Névtelen. <i>Laveleye Emil a játékról</i>	45.
— — <i>Az erkölcsi oktatásról. (A „Revue Pédagogique“-ból).</i>	107.
— — <i>A vallás- és közoktatásügyi Miniszter XII-ik jelentése</i>	217.

A második orsz. tanító-gyűlés határozatai:

I. <i>Minő szemléltetési eszközök szükségesek a történelem tanításához?</i>	142.
II. <i>A magyarországi tanítók árvaháza</i>	143.
III. <i>A népiskolai és ifjusági játékok</i>	143.
IV. <i>A tanulók túlterheléséről</i>	144.
V. <i>A mezei gazdaság és kertészet tanítása a népiskolában</i>	145.

	Lap.
VI. <i>A hanyag iskolalátogatásról</i>	145.
VII. <i>Az országos tanítógyűlés szervezete</i>	147.
VIII. <i>Az „Eötvös-alap“ alapszabályai</i>	149. 165.
IX. <i>A tanítási anyag megkülönböztetésére szolgáló elvek az osztott és osztatlan népiskolában</i>	176.

II. Tárca czikkek és hasonlók.

1. Dr. Bartók István. <i>A kemény kenyér</i>	28.
— — <i>A gyermekek alvása</i>	152.
2. Belle László. <i>Kisdedeink érdekében</i>	176.
3. Boga Károly. <i>A humor</i>	121. 135.
4. Dr. Csernátoni Gyula. <i>Hadiviga hercegasszony a st. galleni zárdaiskolában</i>	114.
5. Józsa Mihály. <i>Szemelvények</i>	103.
6. Dr. Ferenczi Zoltán. <i>Petőfi elbeszélő költeményeiről</i>	18. 30. 50. 59.
7. K. G. E. <i>Az egészség érdekében</i>	168.
8. Paal Ferencz. <i>Az iszákosság, mint a nép nyomorának egyik oka</i>	68. 85.
— — <i>Szemelvények</i>	7.
9. Sándor József. <i>A szabad akarat</i>	157.
10. Somogyi Géza. <i>A nevelés másutt</i>	216.

III. Hazai és külföldi szemle.

Magyarország. Budapestről	8.
— — <i>Az „Eötvös-alapról“</i>	20.
— — <i>Ipariskoláinkról</i>	31.
— — <i>Az iskolai takarékpénztárakról</i>	51. 138.
— — <i>A hülyéket nevelő budapesti intézetről</i>	52.
— — <i>Az abauj-tornamegyei tankerület 1881^{1/2} évi tanügyi állapota</i>	52.
— — <i>A középtanodai törvényjavaslatról</i>	88.
Horvátország. <i>Egy kép a horvát iskola-életből</i>	89.
Ausztria. <i>Az iskolázás eredménye</i>	8.
Bosznia. <i>Tanügyi állapotok</i>	32.
Németország. <i>Az iskolai takarékpénztárakról</i>	8.
— — <i>A német írásmódról</i>	8.
— — <i>Meklenburg Schwerin oktatásügye</i>	20.
— — <i>Az ifjusági olvasmányokról</i>	90.
— — <i>A 25-ik német egyetemes tanítógyűlés</i>	125.
— — <i>Ifjuságunk a börtönökben</i>	207.
Belgium. <i>A belga tanítók szövetségének gyűlése</i>	20.
Franciaország. <i>A javító intézetekről</i>	61.
— — <i>Az iskolai takarékpénztárakról</i>	62. 139.
— — <i>Páris népoktatási költségvetése 1883-ra</i>	91.
— — <i>A testi büntetésről</i>	138.
— — <i>A francia ifjuság erkölcsi állapota</i>	179.
Anglia. <i>A pontos iskolába járás ellenőrzése</i>	52.
— <i>A gyermekverés büntetése</i>	52.
— <i>A tanítói tekintélyről</i>	61.
— <i>A tanítás eredménytelensége</i>	91.
— <i>A sociologia tanítása</i>	125.
— <i>Oktatásügyi statistica</i>	126.
— <i>Tanügyi költségvetés</i>	158.
— <i>Az iskolai étkezésről</i>	158.
— <i>A londoni iskolaszékről</i>	171.
— <i>A házi feladványokról</i>	172.

	Lap.
Anglia. A tanítók s az adó	179.
— A tanítók nyomora Irlandban	179.
— A túlterhelés kérdése	125. 180. 201. 218.
Svédhon. Oktatásügyi viszonyok	90.
Oroszország. Vélemény a népoktatásügyről	207.
Amerika. A nőkről	202.
— Tanügyi statistica	207.
— Egy indián paedagogium	207.
Khina. A khinai nevelésről	21.

IV. Irodalom.

1. Boga Károly. Vezérkönyv a népiskolai történettanításhoz. Irták: <i>Dr. Kiss Áron</i> és <i>Mayer Miksa</i>	8.
— Képes Gyermekvilág. Szerkeszti: <i>Kobányi M.</i>	103.
— Utazások könyvtára	219. 208.
2. DK. Az egyenletek megfejtése népszerű modorban. Irta: <i>Schwarz Mór</i>	53.
3. Fazakas József. Történelmi tankönyvek	62. 74. 91.
4. De Gerando Antonina. Vezérkönyv a népiskolai számtanításban. Irták: <i>Dr. Emericzi G.</i> és <i>Kárpáthy E.</i>	32.
5. Tasnádi Imre. Háztartástan. Irta: <i>De Gerando Antonina</i>	21.
6. Ujfalussi Sándor. Számtani feladatok. Irta: <i>Dezső Lajos</i>	95.
— — Népiskolai Olvasókönyv. Irták: <i>Gyertyáuffy I., Dr. Kiss A.</i> és <i>Radó Vilmos</i>	199.
7. Névtelen. Magyar disztitési motívumok a Székelyföldön. Irta: <i>Huszka József</i>	126.
— — Népszerű természettan. <i>Krüger</i> után <i>Orbán.</i>	169.
— — Népszerű természettan. <i>Levi Alvarez</i> ut. ford. <i>Dedk Farkas.</i>	171.

Ugyane rovatban számos irodalmi ujdonság volt felemlítve, ismertetve és ajánlva, majd minden számban.

V. Egyesületi közlemények.

1. A kolozsmegyei tanító-testület által a II-ik országos tanító-gyűlésre ajánlott tételek indokolása: a) Mit tehet a tanító és az iskola a népnél elterjedt iszákosságnak, különösen a mértéktelen pálinka-ivásnak meggátlására.	118.
b) A népiskolai és ifjusági játékok	119.
2. A kolozsmegyei tanító-testület nevelésügyi bizottságának határozatai: <i>az olvasás tanítása</i> című vitatételről	22.
3. Jelentés a kolozsmegyei tanító-testület <i>könyvbíró</i> bizottságának két évi működéséről. Közli: <i>Staudner Gyula</i>	126.
4. A kolozsmegyei tanító-testület 1883. évi közgyűlése	200.
5. Kivonat a kolozsm. tanstest. 1883. évi titkári jelentéséből	209.
6. Tudósítás a kolozsmegyei tanító-testület <i>b.-hunyadi</i> körének 1882. decz. 18-án tartott gyűléséről. Közli: <i>bly.</i>	10.
7. Tudósítás ugyanezen tanítói körnek 1883-ik évi III-ik gyűléséről. Közli: <i>bly.</i>	127.
8. A szebenmegyei tanító-testület alakuló gyűlése. Közli: <i>Weinhold Károly.</i>	105.
9. A maros-tordamegyei tanító-testület 1883-ik évi közgyűlése. Közli: <i>Gönczi János.</i>	210.
10. Az „Eötvös-alap“ gyűjtő központi bizottság határozatai	111.

E rovatban közöltettek még: gyűlési meghívások és rövid egyleti tudósítások.

VI. Vegyesek.

E rovatban rövidebb közleményeket, tanügyi híreket stb. közöltünk minden számban.

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: **Rieger Imre.**

Belmunkatársak: DR. BARTÓK ISTVÁN, SZIRJÁK ALBERT, DR. FERENCZI ZOLTÁN.

Megjelenik — július és augusztus havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr.

Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak.

E közlöny beltartalmát illetők a szerkesztőhöz (Lyceum-épület); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációik pedig — BEZSI LÁSZLÓ egyleti pénztárnok czimén — a kiadó hivatalba (Hidelve, Új-utca, 36. sz. a.) küldendők.

Tartalom: A közoktatási költségvetés megvitatásának több mozzanatai. Figyelő. — A szülői felügyelet s az idő beosztásának fontossága a tanulónál. Kozma Gesztessy. — Az olvasásról. Ferenczi Zoltán. — A természetrajz tanítása a népiskolában. Pfeiffer János. — Tárca: Szemelvények. Közli Paal Ferencz. — Szemle. — Irodalom: Magyarok története és Vezérkönyv a népiskolai történettani táshoz. Irták dr. Kiss Áron és Mayer Miksa. Ismerteti: Boga Károly. — Egyesületi Közlemények. bly. — Vegyes.

A közoktatási költségvetés megvitatásának főbb mozzanatai.

Négy nap alatt (decz. 14-től 17-éig) tárgyalták le honatyáink a múlt hó derekán a közoktatási költségvetést. Új nézetek; nagy eszmék nem igen kerültek felszínre s annál kevésbbé vitattattak; de azért meddőnek még sem mondhatni a tárgyalást, már csak annál fogva sem, mert kevés leszámítással, elmondhatni róla, hogy gyakorlatias irányban mozgott.

Szemünk előtt tartva lapunk célját s a rendelkezésünkre álló tér korlátoltságát, mi e tárgyalásnak csak is a szoros értelemben vett népoktatást illető főbb mozzanataira mutathatunk vissza, néhány alkalmoszerű megjegyzés kíséretében.

Mindenekelőtt örömmel gondolunk vissza arra, hogy habár legtöbbször csak ellenzéki képviselők vettek is részt a vitában, közoktatásunk haladását ők is sokban elismerték s ennek vezetőjét, Trefort Ágoston miniszter urat, 10 éves minisztersége alatt kifejtett búzogságáért, sok oldalu üdvös működéséért, többször öszintén üdvözölték. De némelyek — meg nem érdemelt gúnyval — sürü és merész kezdeményezéseket s rendszertelen kapkodást is vetettek szemére; pedig nálunk a közoktatási miniszternek valóban sokat s nagyot kelle mennie, hiszen elmaradottságunk helyre pótlására s jövőnk biztosítására tőle vártunk s várunk legtöbbet. S Trefort 10 év alatt tett és alkotott is sokat; de teljesen elhibáztattat, vagy cél- és időszerületlent egyet is alig.

Hogy pedig alkotásaiban, az általa létesített intézményekben s ezek összefüggésében s egymásra hatásukban az egy célra törekvő, egységes rendszer még nem is domborult ki teljesen: ezt egyfelől az idő rövidségének, de másfelől annak is tulajdoníthatni, hogy közoktatási miniszterünket a maga intencióiban s alko-

tásaiban — különösen a felekezetek s nemzetiségek részéről — annyi különböző felfogás, ellentétes érdek s történeti hagyomány korlátozza, hogy ezek közt, még ha több rendelkezési joga volna is, akkor sem mozoghatna teljesen szabadon.

Csóda-e, ha ily körülmények közt tapogatódnia s kísérleteznie is kell; s egyenes rendelkezés helyett igen gyakran csak kér, tanácsol, óva int s ébreszteni és előre búzdítani igyekezik? . . . Az pedig, hogy korlátozott és kényes helyzetében, s a még eléggé ki nem forrott új idő és új szellem annyi egymásra tóduló követelésével szemben, mégis legfőképp a tettek emberének bizonyította magát: nemcsak neki érdeme, hanem nemzetünknek is elvitázhatatlan szerencséje.

Magát az ügyet is sértő gúny helyett tisztelet tehát közoktatási miniszterünknek nemcsak a múltért, hanem a jövőben is mindaddig, míg nemzeti közmiveldésünk minden ágát, minden érdekét akként karolja fel, hogy nyomról-nyomra mindeniken lendít, s egyiket sem hanyagolja el!

De tisztelet és tisztelettel párosult hálás köszönet gróf Zichy Jenőnek is, ki midőn kevésbé azt az összeget (14000 frt), melyet az iparos tanulók oktatása nagyobb mérvű szervezése s gyámolítására a kormány a jövő évre javaslatba hozott: a költségvetés tárgyalása rendjén, az ország ezen szükséglete pótlására, sajátjából ajánlott fel 1883-ra 12000 frtot; s ez ajánlatával igazolta, hogy a neki adott „ipar-gróf“ nevet nem gúnyból, de tettel érdemli meg.

S mégis akadtak nemcsak humorisztikus, de komoly hivatásu politikai lapok is, a melyek élezt faragtak e nagyjelentőségű, nemes adományra; vagy legalább úgy igyekeztek feltüntetni a dolgot, mintha sértené az ország méltóságát s becsületét az, hogy egyik fontos szükségét részben magán adományból kell fedez-

nie. Pedig bizony nagy idő óta vagyunk már oly helyzetben, hogy társadalmi, köznevelődési és emberiségi szükségleteink tetemes részét társulási vállalkozás és közadakozás útján kelle fedeznünk. De a miket így létesítettünk, mégis hasznunkra vannak, sőt büszkeségeink; mert magunk teremtettük magunknak.

Hogy az adomány az országgyűlés színén s nem magán úton tétetett: azt csak a formáság emberei bírálthatják; s különös, hogy most azok adták e szerepet, kik ennek hírében éppen nem szeretnének állani.

Am mi az ő tréfáik s gúnyjaik után sem képzelhetjük: miféle tekintet követelhetné, hogy a mikor mutatkozik jótetre az alkalom s megszállja az embert a lelkesedés, jótékonyágát ott és azonnal ne gyakorolhassa.

Hát nagyobb tapintat lett volna gr. Zichy Jenő részéről, hogy előbb várja el, míg a hazai politikai s humorisztikus lapok nagy része rendre szidják s végig piszkolják a minisztert, hogy az ország jelen helyzetében egyik fontos kulturai szükségünkön legjobb akarta mellett sem segíthet kellő mértékben, s csak azután küldje el nagy sajnálkozások mellett s egy szép levél kíséretében — azt a 12000 frtról szóló utalványt, melyet már a következő ülésen azonnal átadott a miniszternek.

De ne elemezzük tovább a nemes tettet s annak szerencsétlen bírálatát, hanem örvendjünk szívvvel, lélekkel annak, hogy a jövő évben már megint számos oly helyen lesznek szervezve és beállítva az ipariskolák, melyekben erre csak 8—10 évvel ezelőtt is még csak gondolni sem mertek a legjobbak sem.

A kik pedig most azért nem örülhetnek teljesen s őszintén, mert attól tartanak, hogy jövő évben nem akad megint egy gr. Zichy Jenő, azok legalább nyugodjanak meg abban, hogy ha a tervezett intézetek egyszer beállíthatnak s hasznukat és sikerüket is megmutatják, majd csak megkapják a fennállhatásuk s további fejlődhetésük eszközeit is. Hisz odáig még nem jutottunk s emberségünk mellett nem is juthatunk, hogy éltrevaló institutioink pártolás hiánya miatt szűnjenek meg!

Hanem azt igenis megértük, hogy a magyarosítás, visszamagyarítás s általában nemzeti létfenntartásunk érdekeit mind sűrűbben hangoztatják, s mint közoktatási politikánk legfőbb feladatát hangsúlyozzák, magában a törvényhozó testületben is. S ha valahol: az országgházában bizonyára helyén is van ezek érdekei ápolásáról nem csak szólani, hanem gondoskodni is. Mert azok az állapotok, melyekről a Muraközt illetőleg Urváry Lajos és Bessenyei Ernő képviselők tettek a költségvetés tárgyalása rendjén közfelháborodást keltő leleplezéseket: valóban türehetlenek. S fájdalom, ilyeneket vagy ezekhez hasonlókat, a Duna és Tisza mentét kivéve, az országnak csaknem minden részében találhatunk. Így vagyunk mi Erdélyben a Mezőségen, hol tiszta magyar

községek már csaknem teljesen eloláhosodtak, s a hol szintén meg van a szerencsétlen viszony, melyről Helffi Ignác képviselő a stájer határszélen végig nyuló vidékre vonatkozólag említé, hogy 60—80 községre sem esik egyetlen állami iskola sem. Sőt nálunk a baj annyival nagyobb, mert a Mezőségen levő felekezeti iskolák csaknem kivétel nélkül nyomorúak s a legnyomorultabbak éppen a magyar tannyelvűek.

Igen fontos és halaszthatatlanul szükséges tehát, hogy a megkívántató állami iskolákkal éppen ezen tekintetek figyelemmel tartásával hálóztassék be mielőbb az ország. Az, hogy ennek keresztülvitele, a beruházásokon kívül 4—5 százezer frtba kerül évenként: a remélhető haszonhoz s bizton elérhető sikerhez képest nem nagy áldozat. Nem csak a szélső baloldal nézetét, hanem a Magyarország jövőjén aggodók közérzületét tolmácsolta azért Mezey Ernő, midőn erre vonatkozólag így szólott: „Teljesen türehetetlen tehát az, hogy ily követeléssel szemben a pénzügyi helyzetre hivatkozzanak.“ S — kivált a maga álláspontján, — tökéletes igaza volt e t. képviselő urnak, mikor okoskodása további folyamán ezeket mondá: „Ha nem teremthetünk valódi magyar államot, legalább neveljünk magyar polgárokat; ha nem teremthetünk nemzeti hadsereget, teremtsünk nemzeti nevelést . . . Ha semmi más politikát nem csinálhatunk: legyen ez a mi egyetlen nemzeti politikánk.

(Vége követ.)

Figyelő.

A szülői felügyelet s az idő beosztásának fontossága a tanulónál.

Ha a tanító azon tényezőket veszi számba, melyek a hivatása által kötelességévé tett munkásság sikerét előmozdítják, első sorba a családot fogja helyezni; mert ez adja működéséhez a tárgyat; de melynek azonkívül észszerű kötelessége még befolyása érvényesítésével e tárgyra: a gyermekre, az iskola felfejlesztését támogatni.

A család és iskola együtt vetik meg alapját az embernek a gyermek nevelése és oktatása által; egyik a másik nélkül nem sokra megy; mert míg az iskola vagyis a tanító élesíti értelmét, gyarapítja ismeretkincsét, a család kötelességei pontos teljesítésére szoritja.

Elegendő tesz-e mindegyik kötelmeinek?

Az egyik néha nem; a másik csak nagyon ritkán.

Régi panasz, hogy a szülők a tanító eljárását, főleg ha utóbbiak szigorot kell gyakorolnia, sokszor a gyermek füle hallatára gáncsolják; vagy ha műveltebbek, beérik azzal, hogy a panaszt némán ugyan, de oly képpel fogadják, mely a szüle arcvonásaiból — kivált ha saját érdekeit illeti, nagyon is jól olvasni tudó gyermeket nem hagyja kétségben a fölött, mint gondolkozik szülője tanítójáról.

S ez különösen az anyák bűne, kiknek tiszto

leányaik, kisebb korukban még fiaiknak nevelésére is felügyelni.

Pedig, ha tudnák, mennyit ártanak ezzel legkedvesebbjüknek, óvakodnának érzelmeik ilyféle nyilatkozatától; ha meggondolnák, mint bátorítják a tanítványt továbbra is oly viseletre, mely a megróvás vagy épen büntetés oka volt, ha azt adják értésére, hogy nem ő volt a hibás, — jobban ügyelnének magukra.

Tartós ily viselet, vagy mulasztása a kötelességeknek a hiba fokozott mérve; s így mindig erősebb és erősebb büntetést igényel; mi a gyermeket daczossá, a tanítót a gyermek szorgalmában vagy jóindulatában kétkedővé s a szülőt, ki gyermekét otthon jó, szorgalmas és — ezt sokaktól hallá — tehetségesnek ismeri, a tanító ellenségévé teszi, mert — tiszta dolog — „a tanító tapintatlan túlkövetelő.” E szerint gyermekét védenie kötelessége.

Feledi, hogy a tanítvány előtt a tanító nem lehet hibás; még ha oly szerencsétlen lenne is, azzá lenni. S vele szemben a gyermeknek igazat adni, nagyobb tapintatlanság, mint a tanító bármily eljárása; mi különben a mai rendszeres képeztetés és az iskola fölötti szigorú, sokoldalú felügyelet mellett, a legritkább esetek közé tartozik.

A gyermek büntetésének az iskolában két oka lehet: helytelen magaviselet vagy hanyagság kiszabott kötelességei teljesítésében.

Jó iskolában az elsőért ritkán büntetik meg többször, mert rossz gyermek nincs; van kényesztetett, rosszul szoktatott gyermek; de az ilyenek az igazságos, következetes és méltányos tanító rövid időn oly fölényt nyer, melyet bármily tapintatlansága a szülőknek le nem ront, mert beláttatja a gyermekkel, hogy engedelmeskednie kell.

Ily tanító a hanyagságot is tudja orvosolni. Miért kénytelen mégis a hibáért a különben jó magaviseletű gyermeket többször büntetni?

Egyik oka ennek — de a legcsekélyebb — az iskola túltömöttsége, mi lehetetlenné teszi a gyermek többszöri feleltetését s ez által az ellenőrzést. De ez eset csak a legalsó elemi osztályokban merül fel.

A másik ok a szülők hiúsága, kik gyermeküket taníttatásuk első éveiben otthon oktattatják; de a tananyagot nem a nyilvános iskolák tanterve szerint osztatják be, hanem az egyik tantárgyból többet, a másikkól kevesebbet vétetnek fel velük. Pár év múlva nyilvános iskolába adják, megkívánván, hogy a koruknak megfelelő osztályba vétessenek fel. A gyermek nem bírja az együttes haladást társnőivel s kész a baj. A panasz: Az iskola, azaz a tanító sokat követel.

Van aztán még egy harmadik oka is annak, hogy a tanuló leczkéjével nem készül el, a midőn megbírná a tananyagot s szorgalmas, tehetséges; a tanító tapintatos, ügyes; a szüle áldozatkész, igazságos és mégis baj van. Mi lehet hát ennek oka?

Vizsgáljuk a gyermek életét a szülei háznál.

A falusi gyermek soha sem lesz készen játékkal, talál ő mindenütt, mindenben játékszert, s ha nem figyelmeztetik a tanulásra, noha ez különösen az alsóbb osztályok tanulójánál legfőleg egy-egy kisebb versecske emlézéséből áll, nem készül el leczkéjével, megfeledez róla. Ha nagyobb a gyermek, egyre-másra használják a háznál, a gazdaságban, s füle hallattára mondogatják: „Elég baj, hogy a törvény parancsolja iskolába járatását.”

Itt a szüle oktalansága, amott gondatlansága oka a tanuló hanyagságának.

Ugyanezeu körülmények folynak be a szegényebb sorsu városi gyermek iskoláztatására; és száz ily gyermek közül 99-re van vontó hatással a szülők e hibája.

Jobb módu szülők gyermekeinél ismét mások a bajok.

A családnál sok ember, sok ismerős jár ki s be, kik előtt a kis és kisebb gyermekek iczi-piczi tudományát örökösen fitogtatják; de ez csak vacsora után lehetséges, a mely jó későre esik; így a gyermeknek is szabad későig fennmaradnia, nagyon későig, a nélkül, hogy leczkéjével másnapra elkészült volna. Korán csak nem kelhet, ha későn fektet le; tehát vagy félig vagy épen egészen készületlenül megy az iskolába; és bágyadtan, kedvetlenül jön onnan vissza, mert „baj volt.” Könyvét veszi, tanulni akar; a szüle elszörnyűködik rajta; alig jött az iskolából, újra tanulni akar. Szegény gyermek! megöli magát a tanulással. Sétálni viszik. Délután ismét nem sikerült semmi az iskolában. Kedvetlen. Tanuláshoz fog; nem megy; késő estig folyton tanul, ez kimeríti, beteggé teszi. Ismét kezdődnek a séták, a felmentés egy időre a tanulástól. S ez többször ismétlődik évközben. Év végén vajmi kevés a siker. A kifogás: az iskola túlkövetelő; a tanító nem ügyes.

A nagy leány, ki manap még az iskolát járja, nemcsak arra való, hogy folyton tanuljon, mondják; élete főcélja, hogy ügyes háziasszonyvá váljék; mutassa meg, mit tud, ha vendég van a háznál; és sok vagy kevés — de vendég sokszor és sokáig van a háznál; a magyar asztal pedig nagyon sok ügyességet igényel; s a nagy leány, ha nem éjszakázik, iskolai feladatával, leczkéjével nem készül el. Az éjszakázás, a sok egyéb teendő mellett őt is elbágyasztja, mi végre minden munkáján meglátszik; s jó igyekezetének kelő sikerét nem látván, elkedvetlenedik; minek oka még az is, hogy a sok ismerőst, kik annyira szeretik, viszont kell látogatni, irányukban előzékenyek, figyelmesnek lenni. Mindenki csodálkozik rajta, hogyan jut ideje tanulmányai mellett annyi mindenre; de az anyagi hiúság azt feleli erre: könnyen bírja meg. Hanem a tanév vége, a bizonyítvány aztán azt mutatja: hogy nem bírta meg.

Ilyenkor minden inkább hibás, mint a család; hibás főleg a tanító gyöngé tanítása.

És ezek mindennapi jelenségek: számba sem véve a sok táncmulatságot, mi újra nem pihenés a sok munka után.

Mindennek okát a rend hiányában vélem látni. Nem tartunk rendet az életmódban, nem az idő beosztásában.

Egy nagy férfiú azt mondta, hogy a nap háromszor 8 órából állván, azt úgy kell beosztani, hogy 8 óra jusson a munkára, 8 szórakozásra, 8 pihenésre.

Ha a szegény napjából 16 óra jut munkára s 8 pihenésre; szórakozásra csak néha napján lehet szó; a gazdag talán 16 órát tölt szórakozással, s nyolezat pihenéssel, röviden, ha meglett ember úgy osztja be napját, a hogy körülményei engedik, kívánják, vagy a hogy kedve tartja, a tanulóét úgy kell beosztani, hogy iskolai kötelességeit ne egészségre rovására, de mindenesetre mint legelső és főteendőit végezhesse.

Észszerű beosztásával a napnak, jut szórakozásra és pihenésre is elég ideje; kell hogy jusson.

Lássuk, hogyan?

Az iskolai tanórák száma rendszeren és legfőlebb délelőtt 3, délután 2, a hol több lenne, ott valóban túlterheltség áll elő. Azonfelül a délutáni tanórák inkább gyakorlati ügyességet igénylők. Tehát 3 elméleti órára kell a tanulónak körülbelül naponta készülnie. E készülődésre naponta 3 óra elég, vegyünk még egy órát rajz, zene vagy egyéb gyakorlati tárgyra való előkészületre, s így 4 órát összesen és a gyöngébb tehetségűeknek is elég időt adtunk arra, hogy soha készületlenül ne menjenek az iskolába.

Ez soknak fog tetszeni. Sok is, ha a tanuló napközben is folyton a könyvet forgatja; de, ha az iskolórakon kívül a reggeli felkelés utáni 2 órát leszámítva, melyből egy megy reggelizésre s egy a lecke újra-ismétlésére, a nap többi részét mozgással: járás-kelésel, tornázással, játékkal, — nagyobb leány a ház körüli foglalatokodással vagy itt-ott egy kis sétával tölthette, akkor az esti, és csak is a csendes, erre legalkalmasabb esti órák alatt egy folytában — mintegy 6-tól 9-ig, tehát 3 órai foglalatokodás-, s ebből is 2 komoly tanulmányra, egy inkább gyakorlatiasra, nem fog az egészségre károsan hatni, főleg nagyobb tanuló-nál. Kisebnek kevesebb a tanulni valója; több pihenésre is van szüksége, tehát korábban fekszik le. Megjegyzendő, hogy a nagyoknak könyvei s egyéb tanszerei, tanszervei eltevésére; az ágyba készülődéssel együtt újra egy órája telik, tehát 10-kor jut ágyba. És 10 éves koron túl esti 10 órától reggeli 6 óráig elég a testnek pihenie.

De ismétlem, csak akkor vihető ki ez esti készülődés a következő nap tanóráira az egészségre káros következmények nélkül, ha a tanulót nappalon át, a

reggeli 2 órát: 6-tól 8-ig kivéve, nem csak nem kényyszerítjük ülő, vagy komoly szellemi foglalkozásra, hanem attól oly határozottan visszatartjuk, mint a mily határozottan és szigorúan követeljük tőle az esti 2, illetve 3 órát készülődéssel a következő napra tölteni.

Ha azonban ez nem venné minden kitűzött idejét igénybe, kívánjuk meg, hogy további napok lezckéit vegye elő; pl. sokszor szó szerinti emlézni valója van felhagyva; azt úgy sem lehet egyszerre úgy megtanulni, hogy azonnal megérjen a tanulóban, tehát több napon át kell e tárggyal foglalkoznia. Vagy egy írásbeli dolgozat van feladva; e munka is több időt igényel más lezckénél, aztán még pihentetést és újra átnézést, dolgozzék ezen; vagy olvasson valami tanulságos olvasmányt; de foglalkozzék ez idő alatt mindenesetre szellemileg. S ez szükséges is. Mert egy bizonyos koron, sőt az első tanulói éveken túl nem fejleszti eléggé az elmét egyedül a tanóráknak hallgatása vagy a kiszabott lezckének ha mindjárt pontos megtanulása. A tanító tanítása közben sok mindenre utal, mi a gyermek tudvágyát ébreszti fel; ezt csak magánszorgalom útján elégítheti ki, s ezért kell a tankönyveken kívül egyebet is olvasnia.

Igy nevelhetjük a tanulót igazán tanulóvá.

De, hogy a gyermek ezt tehesse, nem szabad őt ez idő alatt háborgatni. Oly helyet kell nekik adni, hol semmi látogatás vagy bármi más nem vonja el figyelmét munkájától; ha pedig a lakás nem lenne oly nagy, hogy e csend másképp eszközölhető, tudjanak a szülők esti társaságokról lemondani, úgy is az ő tisztök lévén, felügyeletet gyakorolni a fölött, vajjon a gyermek csakugyan a szükségeset végzi-e, s végzi-e jól a kellemes előtt. Ha ők ennek bármi oknál fogva nem tehetnének eleget, egy magán-tanító vagy magán-tanítónó végezhetné, legalább a gyermek első iskolai évei alatt e felügyeletet, míg a gyermek megtanult tanulni, dolgait kellő rendben és pontosan végezni, kötelességeit minden mulatság elé helyezni s jó olvasmányokban gyönyörét lelteni.

Ily eljárás mellett a család megkönnyíti az iskola feladatát, miből ismét reá háramlik vissza a haszon. Mert a tanuló mindig jól elkészülten jöven az iskolába, tapasztalhatta, hogy tanítója igazságosan osztja érdemejegyét, méltányolja igyekezetét. Ez vonzalmat és nagybecsülést kelt benne iránta s azon fog törekedni, hogy magaviselete ellen se teheszen kifogást. Így egyszer-másszor megtisztelő megbízásokban fog részesülni, melyek önértetét nevelik (az ügyes tanítónak tudnia kell, hol ez önértetre serkentésnek határa); de jó vezetést mellett vigyázóvá is tesz, nehogy nevelője bizalmát eljátsza, mit csak folytonos nemes magatartás által ér el. Ez idővel természetévé válik s így növekedik a gyermek lassan-lassan szivben és lélekben gazdag, művelt emberré.

Kozma Gesztessy.

Az olvasásról.

E sorok írója sok éven keresztül foglalkozott kis gyermekeknek olvasni-tanításával, utóbb közép-iskolában a magyar nyelv és nyelvtan s majd a középiskolai legfelső fokon az irodalom tanításával is. Mindezen idő alatt volt alkalma tapasztalatokat tenni azon tárgyban, hogy az olvasás a legnehezebb dolgok közé tartozik. Tapasztalta pedig ezt magán és másokon. E tapasztalatának vagy mondjam tapasztalatomnak újabban jól segítségére jött pár rövidebb és hosszabb francia értekezés, mely épen e tárgyról szól, Legouvé Ernőtől, melyekben nézeteimet megerősítve látom.

Azonban legkivált e pár sor megírására tanító-társaim panaszai adnak okot, t. i. sokszor mondták és mondják, hogy a tanulók nagy része fölötte hibásan olvas. Ebből kifolyólag mondom el észrevételeimet:

1. A beszélés megtanulása után kétségen kívül semmi nehezebbet az olvasásnál nem tanul a gyermek egész életében. Nézzük csak közelebbről, mit is kell megtanulni? Először megismerni külön a hangokat s ez még könnyű, mert itt egy betű alak ismerete s hozzá egy hang kapcsolása, habár egészen érthetetlen viszonyban, csak az, mi szükséges. Ez hát két momentum. — Azután meg kell tanulni az elszigetelt hangokat bizonyos módszer szerint egyszerre kiolvasni tudni, mi a hangoztató módszer szerint ma már fölötte könnyítve van. Ehhez már három, sőt négy mozzanat egyszerre megtévése szükséges. Ehhez járul még az, hogy a hangcsoport már maga értelmes szó s így annak jelentése van. Könnyű belátni, hogy a legrövidebb szó kiolvasásánál legalább is *hat* különféle mozzanat felfogásáról s hozzá a képzelődés ama működéséről van szó, hogy a gyermek a kiolvasott szónak megfelelő tárgyat a zsi-bongó benyomások közt, a többi szemléleteitől elkülönítve szemlélhesse.

2. Mig az olvasás eme kezdeten van, addig hát nem lehet olvastatni a gyermekkel oly szokat, a melyeknek megfelelő tárgyat könnyen nem mutathatunk, vagy legalább ő maga nem látott; nem olvastathatunk elvont neveket, sőt nem kötszókat, névmásokat, röviden a tisztán alakú létet élő nyelvkincset sem.

3. A legegyszerűbb mondat olvastatása pedig csak azután következhetik, miután a gyermek hosszasan gyakoroltatott abban, hogy a már említett mozzanatokat egyszerre s nehézség nélkül felfogja; először is azért, mert a legegyszerűbb mondat is (a magyarban) legalább két szóból állván, itt már a két szónál külön felfogandó 12 mozzanaton kívül egy, az alany és állítmány közt létező láthatatlan viszony felfogása s azonkívül a mondat tartalmának, mint itéletnek elgondolása szükséges, mi legalább is 14 mozzanat. Hová bonyolódik aztán ez a nehézség bővített, összetett mondatoknál, egy-egy egész elbeszélésnél, az előbbiekből könnyen elgondolható; s nem lesz csodálható, ha oly írónál is, kik gyermek koruktól fogva e biztos fegyelemben nem gyakoroltattak, teméntelen számu mondatokat olvasunk, melyek se jól kezdve, se jól befejezve nincsenek s ha egészben stíljok elég következetes is, részleteiben nem látszik tudni, hogy egy nagyobb gondolat-tömb mekkora s milyen része alkothat egy teljes mondatot vagy mondatort. Ugyancsak nem lesz csodálható az sem, hogy felső osztályu gyermekek közt is számos akad olyan, ki a felolvasott mondat tervezetét, összefüggő értelmét kivenni nem tudja s ezt, kivált a körmondatok tanításánál, naponként tapasztalom.

Azonban, hogy ne siessek nagyon elé, még egy pár észrevételt teszek.

4. Az olvasni, kezdő gyermek a betűkkel épen úgy van, mint a tárgyakkal a csecsemő. Nagy haladás az, mikor a gyermek minden kalapról észreveszi, hogy kalap s így tovább. Így a kezdő-olvasó gyermek is megtanulja saját a—b—c-jében a hangokat kiolvasni, de gyakorlat kell, hogy más könyvben könnyen felismerje. Innen van az, hogy még felnőtt gyermek is, ki meglehetősen jól és szabatosan olvas megszokott olvasó könyvéből, hibásan és baktatva olvas más könyvből, melylyel nincs szeme megszokva s gondoljuk el, hogy pl. csak egy 1-ső osztályu közép- v. polgári iskolai növendéknek minő nehézségbe kerül szemeit hozzászoktatni legalább 8—9 legkülönféle kiadásu tankönyvnek legalább is 30—35 fajta betűjéhez. Csak mechanice véve is, a szemnek mekkora alkalmazkodása szükséges ehhez!

5. Minden gyermek s mindenki könnyebben olvas prózát, mint verset s így, kivált a gyermekről, mert verset rosszul olvas fel, még nem lehet azt mondani, hogy nem tud olvasni, legfőlebb azt, hogy nem tud verset olvasni.

6. Minden gyermek jobban olvas saját olvasó-könyvéből mint akárminő más könyvből a világon, mert azonkívül, hogy betűivel meg van szokva, ebben rendszerint az olvasmányok némi fokozattal s a legkiválóbb nemzeti írótól véve, vannak összeválogatva. Elgondolható hát, hogy ugyanazon 8—9 tankönyvvel bajlódó gyermek minő nehezen szokik hozzá 8—9 különböző író stíljához és, a mi gyakrabbi eset, stíltelenségeihez, nyakatekert mondataihoz, tömött, rövid értelmi- és mondatösszevonásaihoz, a tárgynak zsúfolt össze skatulyázásához egy pár sorba; mivel a tankönyvek rövidben s gyermeknek mindazt adni akarják, mit a szakkönyvek bőven s rétletezve adnak a felnőtt, olykor szaktudósoknak. A részletes kidolgozást jobban megérti a gyermek, mint a tankönyvkompendiumot, mely tárgyról tárgyra rohan, mintha izgatná. Pl. én a történelem tanításában tapasztaltam, hogy a 3—4-ik osztályu polg. isk. növendékek jobban megértik Horváth Mihály nagy historiájának egy szakaszát, mint a Ribáry F.-féle kompendiumot s Plutarchust jobban s nagyobb kedvvel élvezük együtt, mint akármiféle kis vázlattankönyvet. (1. Felméri. Az iskolázás jelene Angliában.)

7. Nem lehet gyermektől kívánni, hogy első látásra valamit szabatosan olvasson fel; sőt ily követeléssel felnőtt és gyakorlott olvasónál sem igen lehet eléállani. Magam emlékszem, egyszer Eötvösnek „A dalnok és király“ cz. különben általam ismert, nagyon egyszerű románczát, egy társaság által felszólítva, felette rosszul olvastam fel s pedig nem elfogultság miatt. Ismerem s hallottam felnőtteket szintén, kiknek az olvasás naponkénti gyakorlatuk, hogy saját írásaikat igen-igen rosszul olvasták fel s pedig egy rossz felolvasónál nincs élvezhetetlenebb valami, csak még a rosszul beszélő színész.

Már most tessék kívánni aztán, hogy ama 8—9 tankönyvet tanuló minden könyvéből, melyek mindenképen rá nézve új tudományok (!) kezdetei vannak beszűfolva, olvasson jól s értsen világosan első látásra. Vegyük meg hozzá, hogy mennyi új fogalom, új szak kifejezés, egészen tartalmilag és alakilag új szótetek vannak mindenkiben s akkor nem leszünk túlkövetelők még legkitűnőbb tanulóink iránt sem az olvasás dolgában.

Mindezekből, a mit elmondtam, világosan következik, hogy én az olvasást, csak az ismertetett oldalról is, a legnehezebb dolgok közül valónak tartom s ebben megerősít az a tapasztalatom, hogy jó beszélőt többet hallottam, mint jó és szép felolvasást.

De ugyanebből következik az is, hogy intézetekben, a mennyiben tankönyvet tanítunk, a tárgy megértésén kívül nem tehetünk a gyermeknek nagyobb szolgálatot, mintha megtanítjuk, hogy miként tanulja meg ugyanazt a tankönyvből is, mikép vegye ki a szók helyett a mondatokat s a mondatok által kifejezett értelmet. S e tekintetben először is két utasításra utalok. Az első utalásom az, mit a francia módszertani utasításokban olvastam a középiskolai tantervben, a hol Pascal gondolatainak olvastatásáról szólva, azt mondja, hogy meg kell magyarázni a gyermeknek minden szót s minden mondatot, hogy az a gyermek fejében ne mint szó vagy mondat, hanem mint gondolat, tartalom maradjon meg.

A másik utalásom az, a mit magam évek óta gyakorlok s a mit közben Ladányi Gedeon egyet. tanár urtól hallottam, hogy Debreczenben historiát tanítván, az illető fejezetet előbb felolvastatta s azután megmagyarázta gyakran e kifejezések értékéig menve. Ez a módszer, melyet én a historiában és iránytan tanításánál alkalmazok s mely szerint senki úgy ki nem megy az osztályból, hogy feladatával tisztába ne legyen s az elmondottakat ne értse:

Először is nem új módszer, hanem ugyanaz. a mit az angol az olvasókönyvekre alapított tanítás alatt ért, csak hogy itt az eszköz más; és:

Másodszor meg fogja kevesbiteni s én látom, hogy megkevesbitette tanítványaim közt, az értelmetlen magolákat, egy egész elbeszélést áttekinteni nem tudó szómolyokat s meg természetesen a secundák adásának szükségét is.

Ennek a módszernek van azonban két baja. Az egyik az, hogy csupán a leíró és elbeszélő tárgyaknál lehet alkalmazni, azonban a tankönyv tüzetes megismertetése sehol sem felesleges, ha már egyszer használjuk.

Másodszor az, hogy a magamutató tanítóknak kevesebb alkalma akad Szent-István alkotmányáról, Richelieu politikájáról, a világirodalom eposzairól gyermeknek praelectiókat tartani. S ez már kedves kartársak, komoly baj! Azonban kimondom már hát azt is, hogy miután a tanítás és előadás közt megvan ama köztudomású különbség, én nem tudok a közép és alsóbb iskolákban oly viszonyokat, melyekben a tanítás többet ne érjen s a ki az u. n. iskolai szónoklatos előadásokat sajnálná, csak azt mondom, hogy én római classicusnak szó és tárgyi fejtegetése közben hallottam oly szép magyarázatokat, mint akármely előadás.

Maradok hát a mellett, hogy jól olvasni és jól olvastatni annyi, mint jól tanulni és jól tanítani.

Ugyancsak mondom azt is, hogy az olvasni tanítás s evvel kapcsolatban a nyelv s a kifejezések kincsének tanítása nem csupán a magyar nyelv tanítójának kötelessége (nem értve itt nyelvtanítás helyett nyelvtantaniást); hanem minden tanítóé a maga tárgya körében.

Ferenczi Zoltán.

A természetrajz tanítása a népiskolában.

Testi s szellemi erőink összhangzatos nevelésének elve, a nevelés eszközeinek összhangzóságát követeli; más szavakkal: az összhangzatos nevelést célzó eszközök, a nevelés keretén belől esnek. Ily eszköznek tekinthető a természetrajz is, mely, mint a szemlélő tehetségnek különösen; az emlékezetnek, kedélynek, értelemnek, szóval összes tehetségeinknek általánosan képző eszköze ép oly joggal foglal helyet a népiskola tantervében, mint bármely más tantárgy.

Hogy a természetrajz tanítása a szemlélő tehetségnek egyik leghathatósabb eszköze, azt Comenius óta valamennyien hisszük és valljuk; hogy pedig a szemlélő tehetség a tiszta képzetek, fogalmak alkotásának, szóval a szellemi haladásnak alapfeltétele, azon többé kétkednünk nem lehet. Látnunk, észlelnünk, hasonlítaniunk kell, s csak akkor lehet tiszta s maradandó képzetünk. Szabatos ítéletről ott szó sem lehet, a hol a következtetést nem a tényekből vonjuk; a természetrajz tanítása pedig ezt mintegy reánk erőszakolja. A szép érzete, mely bennünk a természet arányossága s színompája által felébred, s mely kedélyünkre, szívünkre s egész lényünkre oly kellemes benyomást gyakorol, mind e tárgy hatalmas alaki képző erejét növelik, melyről jelen alkalommal bővebben szólni igen fölösleges dolog volna.

Pestalozzi hibájába esnénk, ha e tantárgyat csupán alaki képző erejénél fogva vélnők jogosultnak a népiskola tantervében ama helyet elfoglalni, melyet neki kijelöltünk. Értékét anyagi haszon is támogatja. Az által, hogy megtanuljuk a hasznost az ártalmastól, a hasznavehetőt a hasznavehetlentől megkülönböztetni, alapját vetjük meg az iparnak, földművelésnek, egészségannak. Jól jegyzi meg Diesterweg, hogy az ember jóléte a természeti testek ismeretétől s felhasználásától függ. Úgy egyesek, mint nemzetek jóléte menthetetlenül süllyedni fog, ha az anyagok kiválasztásában s feldolgozásában hátra vannak; még pedig annál ijesztőbb módon közeleg anyagi bukásuk, minél élelmesebbek s iparosabbak szomszédjaik. Ez állítás igazságáról mindenki meggyőződhetik, ha Európa államainak jelenlegi szellemi s anyagi állását csak egy futó pillantásra éredemesíti.

Habár a népiskola által nyújtott természetrajzi oktatás anyagi haszna nagy horderejűvé válhatik, mindamellettt annak közvetlen anyagi haszna igen csekély; s igen korlátolt gondolkozásunkról adnánk bizonyítványt, mondja Curtman, — ha közvetlen eredményeihez vérmes reményeket kötnénk. — Ez nem is lehet a népiskolában célja; főcélját, mely az általános képzésben határozódik, semminemű mellék célokért fel nem adhatja. — Szakképzést csak egy szakiskola nyújthat.

E megdönhetlen érvek alapján jutott a természetrajz a népiskolai tanterv azon helyére, mely őt megillette. Eleinte a tanítása által elért eredmény, részint hiá-

nyos tárgyismeret, részint helyes paedagogiai elvek mellőzése miatt, nem felelt meg a kívánalmaknak. Csak a Harnisch, Lüben, Diesterweg által hirdetett methodus*) nemkülönben az újabb tanítóképzés szelleme által vált lehetővé a kitűzött cél elérése. Mindezek dacára esigaléptekkel haladunk e téren előre, s nem nagyot vétünk, ha kimondjuk, hogy a népiskola természetrajzi tanításával most is majdnem ott vagyunk, a hol — tanügyi állapotainkat javító 1868. közoktatási törvény kihirdetése előtt — voltunk. — Luznak ezen szavai: „a természetrajz, habár annak nagy fontosságát elismerjük, — a népiskola tantervének mostoha gyermeke,“ — melyeket ezelőtt jóval, az akkori német viszonyokra mondott vala, népiskoláink jelen állapotára igen találnak. S hogy Spenzer szavaival éljek: holmi dalt még most is tudomá-

nyos bírálatra méltatunk, ellenben a föld kérgére Isten ujjával írott nagyszerű hőskölteményre alig hederítünk. —

Gyöngédtelenség volna, ha e hátramaradásért néptanítóinkat okolnám; s némi részben igazságtalan volnék, ha néptanítóink ama ügybuzgóságát, — melylyel e tantárgyat a tudomány s methodika követelményeihez képest azon niveaura emelni törekszenek, melyen annak, céljait elérendő, állania kell, — megtámadnám, s egyuttal nem konstatálnám azon örvendetes haladást, melylyel e téren itt-ott találkozunk. — Hátramaradásunk okai más körülményekben gyökereznek, melyekkel jelen alkalommal bővebben foglalkozni nem vala czélom. —

Pfeiffer János.

(folyt. követ.)

T Á R C A

Szemelvények.

— Közli Paal Ferencz. —

1. Az affektáció ügyetlen és erőltetett utánzása annak, a minek eredetileg valódinak és könnyűnek kellene lenni, s hiányzik belőle a szépség, mely a természetben megvan, mert folytonosan ott van az ellentmondás a külső cselekvés s a belső gondolkozásmód között. Az affektáció nem valami korai hibája a gyermekkorban, sem valamely terménye az iskolázatlan természetnek; ahhoz a burjánfajhoz tartozik, a mely nem a miveletlen vadonban, hanem a kerti virágágyban nő a kertész hanyag keze és ügyetlen gondozása alatt.

Locke.

2. A gyermekkel nem szükséges mind gyerekeskedned;

Hogy legyen majd férfi, ha csak gyereket lát benned?!
Mint neked a gyermek kedves, úgy neki a férfi;
Csak az neveli, ki magához tudja őt emelni.

Rückert.

3. A sors előkelő, de nagyon drága nevelő.

Gothe.

4. A ki gyermekkorában nem játszott sokat gyermekkel, nem egy könnyen fog későbbi éveiben szert tenni ügyességre és tapintatosságra.

Lauckhard.

5. Ne sajnáld a futót a játékot; hadd tombolja ki szilaj kedvét; csak a jóllaktatott erő tér vissza kellemes nyugodtságába.

Schiller.

6. Bármely oktatás sikere a tanító egyéniségétől függ. Hiábavaló remény marad: nyilvános iskolákat törvények által juttatni virágzó állapotra.

Zachariae.

*) Harnisch: Volksschullehre. 1825. Lüben: Leitfaden zu einem meth. Unterricht in d. naturgeschichte. 1832. Diesterweg: Wegweiser.

7. Igaz, hogy a gyermekeket, a míg gyermekek, tekintély által kell vezetni, de szükséges őket oktatni is, hogy ne maradjanak örökké gyermekek.

Wieland.

8. Gyermekeink gagyogásaiban, tipegéseiben enyelgésében és jelentéktelen tréfáiban rendszerént több örömmüket találjuk, mint későbbi cselekvényeiben, midőn már kimiveltettek; épen mintha csak a magunk időtléseért szerettük volna őket, nem mint embereket, hanem mint majmokat.

Montaigne.

9. Megvetendő az a nő, a ki unalmat ismer, ha gyermekei vannak.

Jean Paul R.

10. Egy embernek, a ki olyan világba született; a mely már el van foglalva, s a kinek a családja nem képes őt eltartani, vagy a társadalomnak az ő munkájára nincsen szüksége, a legkisebb joga sincs az élelmi szerek valamelyik részét igénybe venni. Ő hasznavehetetlen és így felesleges a földön. Számára nincsen terítve a természet nagy asztalán. A természet rá parancsol, hogy hordja el magát, és nem fogja elmulasztani parancsát végrehajtani.

Malthus.

11. Az élő nemzedékben megvan az a lelkiismeretlenség, hogy zálogba teszi a jövő nemzedék munkáját, és — fájdalom — a szó teljes értelmében elpoesékolja.

B. Hellenbach.

12. Valahára számüzni kellene a paedagogiából minden frázist, s akkor látnók meg, hogy tulajdonképpen mennyi maradandóval és megdönthetlennel rendelkezünk.

Prof. Körner.

S Z E M L E.

Az iskolázás eredménye Ausztriában.

Az utolsó népszámlálás adatai alapján Ausztriában a 6 éves kort meghaladtak közül 58.44 százalék tud írni és olvasni, e legelemibb ismereteket nélkülözi 34.36 %, 7.20 % pedig csak olvasni tud. E tekintetben a legkedvezőbb az arány Bécsben hol a férfiak közül 95.16%, a nők közül 91.26% tud írni és olvasni; csak olvasni tudó férfiak: 0.91% nő: 2.34%; sem írni, sem olvasni nem tud: férfiak 3.93%, nő 6.40%. Alsó Ausztriában: olvasni és írni tud: férfiak 89.31%, nő 85.41%; egyiket sem tudja a férfiak közül: 8.82% a nők közül 11.29%; csak olvasni tudó: férfiak 1.87%, nő 3.30%. Hogy Bécsben aránylag nem kedvezőbbek a viszonyok, annak okát abban kell keresnünk, hogy ide nagyon sokan vándorolnak be mint felnőttek még pedig olyanok, a kik megelőzőleg szülőföldükön a kellő oktatásban nem részesültek, ezeket az anyagi nyomor ösztönzi a fővárosba, hol a gyárakban mint munkások alkalmazást találnak.

Az iskolai takarékpénztárak ellen.

Az anverssi „Volksbelang” társulat egy okiratot nyújtott be a közoktatási miniszterhez, melyben az iskolai takarékpénztárak eltörlését kéri. A számos indokok között különösen azt hangsúlyozza, hogy ez által csak egy újabb teher nehezedik a szegény szülőkre; mert vagy nincs miből, vagy el hanyagolják a gyermekek takarékoskodni, bármelyik esetben — félve a rossz következménytől — zsarolják e célra az étellel küzdő szülőket. Továbbá kimutatja mennyi fáradtságot okoz ez az intézmény a tanítónak s végül azzal zárja be az iratot, hogy „alapjában az iskolai takarékoskodás legcsekélyebb hasznát sem hajt, ellenben igen nagy munkát és fáradtságot okoz, és minden gazdálkodási leczkésztetés eredménytelen a gyermeki gondtalansággal szemben. Nem kell, nem lehet egy [gyermektől] többet követelni, mint mennyit a kor megenged; a gazdálkodás szép erény, mely önként életre kel egy jól nevelt népesség között, mihelyt helyzetök e boldogságot elérhetővé teszi.”

A német írásmódról.

Németországban folyton növekszik azok száma, kik a régi, hagyományos nemzeti írásmódot mellőzni akarják, azonban a vaskanczellár ujabban kinyilatkoztatta, hogy ezt kárhozzátja. Carl és Adolf Müller-hez — kik egy latin betűvel nyomtatott művet neki ajánlák — levelet intézett, melyben dicsérőleg nyilatkozik a tartalomról, de kikél „a hagyományos orthographiánkba ujabban önkényesen behozott változtatások ellen” mint ő nevezi a latin betűvel való nyomtatást és írást. [Erre egy berlini lap azt a megjegyzést teszi, hogy a Bismark által védelt ügynevezett német írásmód korántsem nemzeti, hanem csak elrontott latin, mert egyáltalán nincs más germán eredetű, mint a pogánykori runák, ez azonban a német nemzet civilizációjára során kiment divatból.

Budapestről.

A Revue Pédagogique legújabb száma dicsérőleg emlékezik meg Körösi József: „Budapest az 1881-ik

évben” című statisztikai tanulmányáról. Közli belőle a fővárosi közoktatásokra vonatkozó jellemzőbb adatokat: az e célra 1880. évben fordított kiadásokat, melyek szerint Budapest a nyolczadik helyet foglalja ele tekintetben az európai nagy városok között; továbbá közli az irni-olvasni nem tudók arányát, s ennek nyomán arra a végeredményre jut, hogy a főváros különböző nemzetiségű lakóssai közül a magyar áll a műveltség legmagasabb fokán, mert

10,000 Magyarra esik	1,275
10,000 Németre	1,847
10,000 Szlávra	4,144

irni-olvasni nem tudó egyén.

I R O D A L O M.

Vezérkönyv a népiskolai történettanításhoz, egyszeres-mind bevezetés a történettudományba. Tanítók és tanítójelöltek számára írta dr. Kiss Áron és Mayer Miksa. Budapest, nyomtatott a magy. kir. egyetemi könyvnyomdában, 1882. — 415 old. Ára?

A magyarok története kapcsolatban a világtörténet nevezetesebb eseményeivel. Az elemi népiskola V. oszt. számára. Stb. 112 old. Ára?

Az eddigi történelem-tanítás a száraz tények száraz felsorolásában, statisztikai ridegségű vázlatozása- és kivonatolásában állott; inkább és mindig a királyok és hadvezérek története, gyalázása avagy dicsőítése volt tárgya a tanításnak, de soha az illető nemzetnek avagy az egész emberiségnek hű, tanulságos, felfogható és tájékoztató történelme. Országot alapítottak ekkor, az ország alapításában megölték ennyi meg ennyi embert (kicsinyt, nagyot, ifjat, öreget) aztán elpusztították ezt meg ezt a várost, ekkor meg ekkor, felkonozták ennyi meg ennyi ezer embert, raboltak, hadakoztak, gyilkoltak, s mind e dicsőség illeti ezt meg ezt a vezért, adtak neki ezért ilyen meg ilyen koszorút: imé, ez volt a történelem tanítása! S az ilyen történelem tanítás vezette aztán az ifjuságot a haza multjának ismeretére s hazájának szeretetére, a jó, igaz és szép iránti ragaszkodásra! ? . . . Más a történelem s más a tanítási módja.

Szerzők, kik a történelem tanításához a tanító kezébe vezérkönyvet s a növendékek számára kézi-könyvet adtak: nehéz, de érdemes munkát végeztek. Bátran merem állitana hogy nem összeállították, hanem valóban megteremtették a tört. tanításának módszerét. És a mi érdemöket még emeli, bevezetést is adtak a tört. tudományba. — Az Orbán József hasonló című, de csak kísérletnek tekinthető munkájától eltekintve: a történelmi oktatás módszere (ellenkezőleg péld a szám- és nyelvtanításával) hazai paed. irodalmunkban még apróbb önálló dolgozattal sem volt ez ideig képviselve. Tanügyi lapjainkban jelentek meg ugyan időnként egyes közlemények, cikkek, de ezek a dolog természetéből kifolyólag csak hozzászólhattak a kérdéshez, kinem fejthették, részletesen nem tárgyalhatták. Odaadásra, szakértelemre és buvárlásra volt szükség, hogy a történelem tanítása is végrevalahára megkapja a maga — vezérkönyvét.

Melléklet a „Család és Iskola“ 1-ső számához.

Öt évi közös kutatás és munkálkodás eredménye e könyv, melyet szerzők (az anyag feldolgozásának természetéhez képest) két részre: **elméleti- és gyakorlatira** osztottak. A mű anyagi részének kiegészítésére s a tanítás nagyobb alaposága és könnyebbége érdekében végül **függelek** czim alatt (szám szerint) 94 fontosabb találmány története s betűrendes névjegyzéke, a legfontosabb világtört. s külön czikkben a hazai események időrendi átnézete, a magyar uralkodók időrendi táblája, s végül a művészetek, maradványok, tört. emlékek, a lelhelyek és várromok névjegyzékével együtt vannak bemutatva.

Az elméleti rész 16 lapon kifejti a tört. fogalmát („azon gondos bírálat által tárgyi ismeretté átalakított jelenségek összege, melyek inkább az időben egymásután, mint a térben egymás mellett fordultak elő, ismétlésük folytán növekedtek, fokozódtak és az emberi tudatban fennmaradtak“); 3 lapon a történelem tanításának célját ismerteti („a. fejtsse meg a tanulók előtt a nemzetek, az emberiség jelenét a múltból; b. ébresszen fel bennök erős tört. tudatot s c. szolgáltasson utánzásra méltó példákat mindennemű polgári és emberi erényekre“); 52 lapon a történelem segédtudományairól értekezik. Kiválóan érdekes és tanulságos ebből az a rész, mely a tört. lélektanról foglalkozik. „Kétségtelen, hogy az eszmék befolyással vannak a történelemre: az egyedek, a nemzetek, sőt az egész emberiség fejlődése lényegileg eszméktől függ, „a melyek az emberek tudatában élnek s őket cselekvésre készítenek.“ Az eszmék pedig az egyéni és összszellem állása szerint keletkezvén s formálódván, és az egyes jelenségek (tehát maga a történelem), mint okozat, az okot az egyéni és összszellemben, azoknak egymásra való kölcsönös hatásaiban bizván: a lélektan (az eszmék és szellemek tana), mint a történelem megfejtő segédtudománya, a történelem megértéséhez és megértetéséhez multhatatlanul feltételeztetik. „Történeti bírálat“ czim alatt a történelem forrásait fejtegeti; azután jön „a történetírás története.“ A tört. oktatás módszereit, menetét, taneszközöit, alakját, történelmét (külön cikkekben) 68 oldalon fejti ki, ismerteti meg. Az életrajzi, okozati (pragmatikus) és korszakos módszereknek beható bonczolgatása és ismertetése után, szerzők megfelelő bizonyítékokkal azon eredményre jutnak, hogy (kivált az elemi fokon) „a történelmi oktatásnak leginkább alkalmazható módszere a **kor- és jellemrajzok** módszere.“ „Mindig csak egy bizonyos“ (az egyéni és összszellem állását, egymásra való hatásait, az állapotokat és fejlődést a leginkább feltüntető) „korszakot ölel fel, szemléltet és más korszakok eseményeit csak annyiban veszi figyelembe, a mennyiben, mint okok vagy okozatok, okvetlenül reá tartoznak.“ Így aztán időrendi egymásutánban (korszakokként) bemutatja az illető nemzet vagy az egész emberiség történelmét, megfejt a múltból a jelent, erős tört. tudatot ébreszt s lelkesítő példákat ad a korszakokban feltűnt vagy a korszakot képviselő egyének

által a polgári és emberi erények követésére. A korszakos módszer azonban (épen lényegénél fogva) nem zárja ki az u. n. életrajzi s legkevésbé a pragmatikus módszert; az egyéni és összszellem nyilatkozásainak, egymásra való hatásainak nyomozásánál, kutatásánál igenis igénybe veszi, sőt épen feltételezi őket, mint eszközöket. A korszakos módszer szerint tehát az Endre, Béla, Salamon és Géza uralkodását nem egyenként és külön (életrajzi modorban), hanem együttesen, mint „a fejedelmi rokonok viszálykodása“ korszakát tárgyaljuk: e korszakot egy szellem, a viszálykodás összszelleme jellemezvén; a Péter és Aba-Samu idejét szintén együtt tárgyaljuk, mint „a nemzeti önállóságnak a német császár elleni védelme“ korszakát; szintígy a II. Géza, III. István, II. László és IV. István uralkodásait is, az ezen időket és eseményeket „a görög császár befolyása“ egy korszakká egyesítvén; az Imre és II. Endre uralkodását is bátran foglalhatjuk egy korszakba, az „arany-bulla“ alá, mert azon jelenségek, melyek az arany-bullát, mint okozatot, előidéztek, Imre alatt a pártoskodásokban s Endre alatt a Bánk-tán tragédiájában már jelentkezni kezdtek; a két Jagelló uralkodása pedig „az ország romlása“ korszakát alkotja, II. Ulászló alatt már mutatkozni kezdtek az okok, a mik II. Lajos alatt Mohácsot előidéztek. S így tovább, az uralkodó összszellem hatásai folytán behálózott és egygyé foglalt időket, azon szempontból, hogy ettől az időtől eddig az ideig miféle szellem és eszmék uralkodtak: könnyű szerrel lehet és kell önálló. de mindazáltal az okozati viszony folytán egybekapcsolódó korszakokká egyesíteni. Ez a korszakos módszer azonban nem azt teszi, hogy péld. Szent Istvánt is, Szent Lászlót is, Nagy Lajost is és I. Mátyást is, csupán a korszakozás alakiságáért oda kapcsoljuk az előtük vagy utánuk uralkodott fejedelmek idejéhez. Ők maguk, önmagukban, egyéni szellemöknek ált. hatásainál fogva, egymagukra is korszakot képeznek. Szent István a kereszténység megalapítása s az ország egyh. és politikai rendezésének, Szent László a keresztieseknek, az ország határa kiszélesítésének s az ált. jóllét emelésének, Nagy Lajos az ország újabb rendezésének, új tartományokkal gyarapításának, a hazai ipar és mivelttség emelésének, stb. egymagukra, egyéni jellemöknél fogva, önmagukban is önálló korszakát képviselik; ők tehát (az életrajzi modor dacára) a korszakos módszer szerint is, mint jellemrajzok, külön tárgyalandók.

A gyakorlati rész, az elméleti részben kifejtett elveknek és módszernek megfelelően, az V. oszt. tananyagát, XLV minta leczkében feldolgozva adja elő. Valóban minta-leczkék ezek! Minden egyes leczke az illető tananyagot (korszakot, jellemrajzot) u. n. egységekre osztja fel, s minden ilyen egységet előbb elbeszélés, azután pedig a netán szükséges (a földrajzi és kapcsolatosan világtört. mozzanatokot, állapotokat illető, kitérő) megmagyarázás és az elbeszélteknek és megmagyarázottaknak kikérdezése által megtanítja; végül jön az illető egységnek s legvá-

gül mindenik (eltárgyalt) egységnek összefüggő elbeszéléstetése. Az egyes leczkék mindenekelőtt az előzővel összeköttetésbe hozatnak; az előző beszédből azon részek, a melyek a tárgyalandóval főként okozati viszonyban vannak, a tárgyalást és egységre-oktatást megelőzőleg elisméltetnek (kérdések által). Például „a görög császár befolyásá”-nak korszakát tárgyzó leczke ezen egységekre oszlik fel: 1. A keletrómai császárság és Mánuel tervei, 2. Borics, Mánuel ármányai, 3. III. Béla. A „Hunyadi János” jellemrajzát és korát tárgyzó leczke pedig: 1, Hunyadi az Albert s ennek özvegye idejében, 2. Hunyadi I. Ulászló uralkodása alatt, 3. Hunyadi, mint kormányzó, 4. V. László, 5. Kap. sztrán János, 6. Hunyadi László megöletése. (Összekötés az előző leczkével, ismétlés; az egyes egységek elbeszélése, kitérő megmagyarázások, kikérdezés, az egység elbeszélése; mindenik egység összefoglalása: ez a tárgyalás menete.)

Az eddigi tört. oktatásnak az a hiánya is meg volt, hogy csaknem teljesen mellőzte a művelődés-tört. részt; szerzők erre is kiváló és megfelelő gondot fordítottak, a mi érdemüket csak emeli.

Nyelvezetük magyaros, tiszta; stíljök értelmes, egyszerű és könnyed, épen a növendékek felfogásához s fejlődéséhez mért.

Csak az anyag túlbősége ellen lehetne érdemleges kifogásunk, 108 oldalra terjedvén a kézi-könyvbe felvett s éles belátással és tapintatos paed. érzéssel csoportosított, korszakozott s jellemrajzokba osztott tananyag; de azon törekvésük, hogy hazánk történelmét az elemi fokon is lehetőleg megfejtő és megértető módon kívánják és óhajtják tárgyaltatni: ama kifogásunkat nagyban redukálja. Városi iskolákban, a hol az iskoláztatás, rendes tanítás és haladás a falusi iskolák ezerféle akadályával nem küzd: ott lelki ismeretes igyekezettel el lehet végezni a felvett anyagot; falusi iskolákban azonban aligha.

A kézi-könyvet illetőleg egy másik megjegyzésünk is van. A miniszterialis tanterv, a koncentricus anyag-beosztás elvének megfelelően, az V. oszt. számára a magyar nemzet történelméből válogatott életrajzi képek elbeszélését, elbeszélését írja elő; a bevezetést az ó-kori népekről, s Magyarország összefüggő történelmét (kapcsolatban a vele érintkezésben élt s élő s a világtört. színpadán kiváló szerepet játszó nemz. tek történelmével) a VI. osztályban taníttatja. Ezen helyes beosztás szerint szerzők kézi-könyve határozottan a VI. oszt. számára és nem az V. osztály részére való.

A jelen iskolai körülmények között szerzők kézi-könyvét bátran és sikerrel használhatónak tartjuk a felső nép- és polgári fiu-iskolák III. osztályaiban is, és sokkal inkább, mint akár a Horváth Mihály-félet. A vezérkönyv pedig nemcsak az elemi isk. tanítóknak szolgálnd nélkülözhetetlen vezérül, útmutatóul, de még a tanítókép., polgári- és felső népisk. tanítók is kiváló hasznát fogják venni.

Ezek után a legjobb hittel ajánljuk ezen, itt csak vázlatosan ismertetett s a tört. oktatás történelmében valóban új aerát jelölő művet olvasóink, tanító- és szaktársaink figyelmébe.

Boga Károly.

EGYESÜLETI KÖZLEMÉNYEK.

Bánffy-Hunyad, decz. 23.

A kolozsmegyei tanító-egylet bánffy-hunyadi köre a jelen egyl. évben I. gyűlését e hó 18-án tartá meg Bánffy-Hunyadon, az állami iskolák helyiségében.

A Ravasz György lelkes elnöki megnyitójában a tanítói pálya társadalmi feladatait s küzdelmeit hallottuk fejtegetni.

Vattay Róza kisasszony is osztatlan figyelem és érdeklődés között tartotta meg felolvasását „A nőnevelésről.” Az előadás tartalmassága, könnyedsége, szabatosága valóban meglepett minket! A kellemes benyomásnak körünk jegyzőkönyvi köszönetben adott kifejezést.

Boga Károly a felső fiuiskola III. osztályában a magyar történelemből, Fekete János az elemi fiuiskola II. osztályában a beszéd- és értelem-gyakorlatok köréből tartottak sikerültnek ítélt tanításokat.

Elnök ké Ravasz György, jegyzővé Szentgyörgyi Lajos választattak meg újból.

A központi választmánytól kiküldött vitatétételek feldolgozás s megvitatásra előkészítés végett ekként osztatnak ki: a női kézimunkáról szóló Fekete Luiza s Gaal Iréne kisasszonyoknak, a köznépnél annyira elharapódzott pálinka-ivás elleni tenni- és tudnivalókról szóló Ravasz Györgynek, a humor joga s határa az iskolában című Boga Károlynak, s végül az ismétlő-iskoláról szóló Bács Györgynek.

Gyűlésünknek kétségen kívül a legérdekesebb s a legtanulságosabb része a Pál Károly által előadott vitatétel volt: Miért fontos a tanító tekintélye az iskolában s min alapuljon az? Érdekessé s tanulságossá tette e tételt egyrészt előadó előkészülése, másrészt a hosszas és tartalmas vitakozás. Első tekintetre annyira világosnak, könnyűnek, természetesnek és megfejtettnek látszik a kérdés, hogy vitakozás tárgyává tenni nemcsak hogy feleslegesnek, de szinte lehetetlennek is mutatkozik; azonban csak első tekintetre, mert ime, a mint kiderült, ugyancsak lehete vitakozni felotte.

Mi teljesen osztjuk (énius)-nak e becses lapok utóbbi számaiban kifejtett nézeteit; éppen azért, a kérdést mélyebbre hatolva és logicze magyarázván, előadónak abbéli felfogását, hogy a tanító tekintélye a növendékek szeretetén és tiszteletén alapuljon, nem fogadhatjuk el kielégítő feleletül.

Hiszen tisztelet és szeretet nem képezhetik alapját csak eredményét a tanító tekintélyének! . . . Mert mi a tanítói tekintély? A tekintély fogalma bizonyos felsőbbséget tételez fel; s felelve a kérdésre: a tanítói tekintély a tanítónak képzettség-, erényesség-, értelem- és kedvességbeli **felsőbbségében** állhat, mindehhez véve a tapintatosságot s a jutalmazás és fenytés körüli „hatalmat.” Tanítóvá valakit tisztán, csakis ezek tehetnek. S a mely tanítóban mindezen alap-kellékek megvannak, azt növendékei szeretni és tisztelni fogják; a mely

tanítónak tehát tekintélye van, az a tanító a szeretetet és tiszteletet birni fogja; a kiből a tekintélyhez szükséges ezen alap kellékek megvannak, annak ezzel együtt biztosítva van tekintélye, s tekintélye által biztosítva van növendékei szeretete és tisztelete.

Nagyon világos és érthető a dolog! . . . A ki a tekintély alapjául a tiszteletet és szeretetet ismeri el, össze-
tévészi az ok és okozat közötti egymásutánt. Mielőtt valakit tisztelnénk és szeretnénk, kell, hogy az előbb tiszteletünkre és szeretetünkre méltó tulajdonságokkal birjon, kell, hogy tiszteletünket és szeretetünket kiérdemlje; csak azután szerethetjük s tisztelhetjük. A tanítónál is tehát előbb meg kell lenni mind ama tulajdonságoknak, a mik neki tekintélyt adva, a szeretetet és tiszteletet megszerzik; előbb tekintélyvel kell birnia s csak azután igényelhet magának szeretetet, tiszteletet.

Okozati a viszony! . . . A tekintély, mint ok, a szeretet és tisztelet, mint okozat. S a tanító tekintélye szülvén a növendékek szeretetét és tiszteletét; világos, hogy a tekintélynek meg kell előznie a szeretetet és tiszteletet; egy későbbi dolog pedig (mint okozat) nem képezheti alapját a megelőzőnek (mint oknak): szeretet és tisztelet nem képezhetik alapját a tekintélynek, csak eredményét.

Különben is: a tekintély a tanítóban, a szeretet és tisztelet a növendékekben létezik; két különböző helyen létező dolog pedig nem képezheti egyik a másiknak alapját. A T. helységben épített ház nem alapulhat egy N. helységben lerakott fundamentumon; a ki a tanítói tekintély alapjául a növendékekben létező szeretetet és tiszteletet ismeri el, az a T. helységben létező ház fundamentumát N. helységben keresi . . .

A tekintély a tanítóban létező, a tekintély alapjainak is a tanítóban kell létezniök: képzettség, érettség, értelmesség, kedvesség, párosulva tapasztalattal s jutalmazás és fenytésbeli „hatalom“-mal. Más felelet nem létezhetik!*)

Több-kevesebb eltéréssel ilyen értelemben szólottak a kérdéshez: Bács György, Boga Károly, Szentgyörgyi Lajos; előadó nézeteit vitatták: Czuczsa János, Kése József, Ravasz György, Fekete János.

A jövő gyűlés programjának megállapítása után érdekes gyűlésünk véget ért.

Boldog újévet, kitartást, munkakedvet, ügybuzgalmat s sok jót kíván —

(bly.)

VEGYESEK.

— Lapunk ügye. A „Család és Iskola“ kilenczedik évfolyamának első számát **mutatványul** czimednek is megküldöttük. A kiadó testület nem lévén azon helyzetben, hogy feles számú példányokat nyomtattasson, a második számot — az állandó előfizetőkön kívül — már

*) A mi nézetünk szerint sem.

Szerk.

csak azoknak küldheti meg, a kik e lapra **január hó 15-ig előfizetnek vagy legalább határozott megrendelést tesznek. Előfizetési díj: egész évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr.** Az előfizetési pénzek és megrendelések **Dézi László** pénztárnok czimén — a kiadó hivatalba (Uj utca 36 sz. a.) küldendők. — Helybeliektől az előfizetések elfogadtatnak Stein János ur könyvkereskedésében is.

— Felhívás. Miután t. előfizetőink közül még többen nem küldötték be a múlt évi folyam előfizetési díját, tisztelettel kérjük, sziveskedjenek azt annál is inkább mihamarább beküldeni, hogy mi is a lap anyagi oldalát illető kötelezettségeinknek eleget tehesünk. A „Család és Iskola“ kiadó hivatala.

— Köszönetnyilvánítás. Br. Józsi Sámuel ur Zentelkéri 8 frt 10 kr. adományt küldött az „Eötvös-alap“ kolozsvári gyűjtő bizottságának. E szives adományért fogadja a tanító-testület hálás köszönetét. Kolozsvárt, 1882. decz. hó. Benedek József, elnök.

— De Gerando Antonina a kolozsvári felsőbb leányiskola igazgatójától (Budapesten a Légradí testvérek kiadásában) „Háztartástan“ czimmal a nő legszükségesebb éetismereteit tárgyáló munka jelent meg. E házagpótló munkát lapunkban közelebből ismertetni fogjuk, addig is t. olvasóink becses figyelmébe ajánljuk.

— Dr. Salamon József kolozsvári gyakorló orvos és Kolozsmegye tiszt. főorvosa Dr. Oidtmann hasontárgyu és 22 kiadást ért művének felhasználásával egy röpiratot irt, melynek czime a következő: „Milyen levegőben alszunk és milyenben kellene aludni, hogy egészségünk nem pedig betegségünkre szolgáljon.“ A hálószobák levegőjének tisztaságát közegészségügyi szempontból a legfontosabbnak tartja, a tisztátalan levegőjű szobában való alvás nagyobb halandóságot okoz mint bármely járványos betegség. Az érdekes kis füzet Kolozsvárt Stein János könyvkereskedésében kapható 1 példány ára 8 kr.

— Kolozsmegye Szucság nevű községében új állami iskola létesítettett, melynek tanítójává Solyom János a kolozsvári tanítóképezde végzett növendéke neveztetett ki.

— Kitüntetett tanítók. A volt marosszéki székely havasok nemes birtokossága 200 frtot adott át a marostordamegyei gazdasági egyesületnek, oly czállal, hogy abból a gyümölcsfanemesítés terén kitünt néptanítók jutalmaztassanak. Jutalmat nyertek Felméri M. és Tolvaly J. makfalvi tanítók 30—30 frtot; Osváth M. m.-madarasi, Csinnádi J. nyárádszeredai, Kis L. gegesi és Keresztesi F. harasztkereki tanítók 25—25 frtot; Czegő F. csibai és Szabadi L. m.-szentgyörgyi tanítók 20—20 frtot.

— Az erdélyi magyar egylet megalakításán fáradoznak városunkban, a szükséges előintézkedések már folyamatban vannak. Egy ilyen egyesületnek kulturális missioját fejtegetnünk felesleges; valóban hazafias szolgálatot tesz, ki e czélra áldozatot hoz, s mint ilyet említhetjük fel Rafaj

Károly új székelyi-birtokos urat, ki 300 frt felajánlásával az alakulandó egyesületnek első alapító tagjává jelentkezett. Ha többen követik e nemes példát az ige csakhamar testté válik.

— A „Népnevelők Lapja“ szerkesztője Szőke István lemondott, helyébe a budapesti népnevelők egylete, mint e lap kiadója, Tanos Imre főv. igazgató-tanítót választotta meg, kit új hivatalában üdvözlünk.

— **Beküldetett:** Tyróc megye népiskoláinak névtára. Kiadta Szüllő Géza megyei kir. tanfelügyelő. A tanügyi statistika érdekében nagyon óhajtott volna, hogy minden tanfelügyelő tankerületéről ily névtárt adna ki. E névtár adatai: A község neve, adója; a tankötelesek száma, az iskolák neve és tanulóinak száma; az iskolaszék elnöke; az iskola tanítója s fizetése, az iskola évi jövedelme és kiadásai, felszerelése taneszközei; mily eredménnyel tanítottak a törvény által kiszabott tantárgyak, különösen a magyarnyelv. A fennebbiekből látjuk, hogy sok érdekes és az összehasonlításokra kiválóan alkalmas adatot találunk e névtárban.

— A tankötelezettség Németországban. Bajorországban az iskolába járás kötelessége a befejezett 6-ik évvel kezdődik s a mindennapi oktatásra vonatkozólag a befejezett 13 évig, a vasárnapi iskolára vonatkozólag a befejezett 16-ik évig tart. Poroszországban 6—14 éves korig kötelező az iskolába járás. Badenben a tankötelesek kor a 6—14 életévig tart. Anhaltban a tanköteleesség fiuknál: 6-tól a 15-ig, leányoknál: 6-tól a befejezett 14-ik évig tart. Szászországban a tanköteleesség 8 évig tart. Württembergben a 7-ik évben kezdődik s a 14-ben ér véget.

— Németország. A drezdai tankerületben az utóbbi nyolcz év alatt az iskolába járó gyermekek száma 22779-ről 26850-re, az osztályok száma 318-ról 564-re, a tanítók száma 127-ről 212-re a segédtanítóké pedig 38-ról 96-ra emelkedett s e mellett számos új iskolaház épült, mi a népoktatásügy fokozatos fejlődését tanúsítja.

— A mire nálunk szükség nincs. A hamburg-altonai tanítónő egyesület közelebből feloszlott, mert az ugyanott működő tanító-egyesület határozatilag kimondotta, hogy a tanítónők szintén felvehetők rendes tagokul. Egy német tanügyi lap e tényt mint a haladás egyik jelét említi fel. Nálunk az egyesületi élet újabb szervezkedése óta a nő és férfi tanítók teljesen egyenlő jogokat élveznek; ép ezért a tanítónők külön egyesülése hazánkban teljesen felesleges.

— **Sophiában.** A „Rabota“ című bulgár lap tudósítása szerint német tannyelvű iskola alapított.

— **Milliomos iskolamester.** Galliera herczegének három millió frank vagyona volt, a mely minden módon egyetlen fiát illette. Az örökös azonban, még atyja életében kijelentette, hogy ő lemond a világról. De, a helyett hogy mint a középkorban szokás volt valamely kolostorba vonult volna, életének 20-ik évében elment Nizza környékére és egy iskolamesteri állomást foglalt el. Atyja ezt csak ifjui sze-

szélynek tartotta s minden évben küldött neki háromszáz-ezer frankot. Az ifjú azonban ezt mindannyiszor Párisba küldötte azzal az óhajtással, hogy a szegények között osztassék ki. Három év múlva midőn a közoktatásügyi miniszter rájött, hogy ki ez a nizzai tanító egy magas rendű hivattal kínálta meg; ugyanez időben meghalt atyja és ráhagyta roppant vagyonát. Ő a miniszter ajánlatát nem fogadta el, a vagyont feltétlenül anyjának hagyta és megelégedett a nizzai tanítói állomás jövedelmével.

— **New-Yorkban** körül-belül ezer fiu és leány tanul valamely ipart, kiket mind tisztán kegyes adományokból tartanak.

— A londoni rongyos gyermekeket segélyező egyesület elnöke Dr. Bernardo közelebből 15,000 font sterlinget (150.000 frt.) kapott egy nőtől, éppen midőn a segély-alap jövedelme kezdett csökkenni, s az elnök a legnagyobb megpróbáltatásnak volt kitéve.

— **Új lapok.** Sepsiszent-Györgyön megjelenő „Nemere“ helyett ugyanott Málík József szerkesztése alatt „Székely Nemzet“ címmel politikai, társadalmi és közgazdasági lap indult meg. Megjelenik hetenként négyszer előfizetési ára egész évre 10 frt. A mutatószámja érdekes és változatos. — Nyiregyházán „Ébredjünk“ című keresztény társadalmi hetilap indult meg, mely mint a mutatószámából látjuk antisemita jelleggel bír. Megjelenik hetenként kétszer, előfizetési ára egy évre 8 frt. — Mindkettőt az érdeklődők figyelmébe ajánljuk.

— **Melléklet.** Mai számunkhoz mellékelve veszik t. olvasóink Stampfel K. pozsonyi kir. akad. könyvkereskedő kiadásában megjelent szemléleti taneszközökre vonatkozó hirdetést, melyet szives figyelmükbe ajánlunk.

— **Mai számunkhoz mellékelve** veszik olvasóink a Franklin-Társulat kiadásában megjelenő hírlapok előfizetési felhívását. Ez utóbbiak között a legrégebb az immár harminczadik évfolyamát élő „Vasárnapi Újság“, mely nagy képes hetilapnak, az olvasó közönség e kipróbált házi barátjának, jövőre legjobb ajánlása, képeinek évről-évre szaporodó száma és szebb kivitele mellett, kiváló irodalmi erők által kiállított, folyvást növekedő változatos tartalma, mely teljesen fölöslegessé teszi a magyar közönségnek hasonló külföldi lapok járatását; míg társalapja, a „Politikai Újdonságok“ a politikai heti események gondos és hű összeállítását adja s képes gazdasági melléklappal van bővítve. — A „Képes Néplap“ a legolcsóbb hetilap, a kevésbbé vagyonosok vasárnapi újsága, tanulságos és mulattató tartalommal, s a politikát tárgyaló rendes rovattal; ezek kiegészítője a „Világkronika“ című képes mellék'lap, mely eddigi rovatai mellett újévtől kezdve nagyobb elbeszéléseket és regényeket is fog közölni, s a mely hetiközlönynek ép úgy, mint a „Képes Néplap“-nak ára félévre csak 1 frt. Ugyanez iv tartalmazza a „Jogtudományi Közlöny“ szaklapnak előfizetési felhívását, továbbá a Franklin-Társulat könyvkiadva nyainak jegyzékét.